

Αιτιολογία των διαταραχών διάθεσης

Η παθοφυσιολογία των διαταραχών της διάθεσης δεν έχει αποδοθεί σε έναν και μοναδικό ή συγκεκριμένο αιτιολογικό παράγοντα, αλλά σε συνδυασμό ενός μεγάλου αριθμού παραγόντων. Με βάση το βιοψυχοκοινωνικό μοντέλο, που αποτελεί την πιο ευρέως αποδεκτή υπόθεση γύρω από την παθογένεση των συναισθηματικών διαταραχών, τόσο η αιτιολογία όσο και η έκβασή τους οφείλεται σε συνδυασμό βιολογικών, ψυχολογικών και κοινωνικών συνιστωσών, οι οποίες αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και μεταβάλλονται.

Βιολογικοί παράγοντες

- Βιογενείς αμίνες. Οι βιολογικά ενεργές (βιογενείς) αμίνες, όπως η νορεπινεφρίνη, η σεροτονίνη, η ντοπαμίνη είναι οι κύριοι νευροδιαβιβαστές του εγκεφάλου. Επειδή αυτά τα συστήματα ρυθμίζουν τη βασική δραστηριότητα πολλαπλών νευρωνικών οδών, έχει διατυπωθεί η πρόταση ότι στις διαταραχές της διάθεσης εμφανίζεται ανώμαλη λειτουργία των βιογενών αμινών. Η μονοαμινική υπόθεση, υποστηρίζει ότι οι μονοαμίνες, όπως η νορεπινεφρίνη και η σεροτονίνη είναι ανεπαρκείς στην κατάθλιψη και ότι η θεραπευτική δράση των αντικαταθλιπτικών εξαρτάται από την αυξημένη διαθεσιμότητα αυτών των μονοαμινών. Η μονοαμινική υπόθεση βασίστηκε στην παρατήρηση ότι τα αντικαταθλιπτικά που εμποδίζουν την αναστολή της επαναπρόσληψης της νορεπινεφρίνης και της σεροτονίνης, βοηθούν σε ασθενείς πάσχοντες από κατάθλιψη. Η δραστηριότητα της ντοπαμίνης μπορεί να ελαττωθεί στην κατάθλιψη και να αυξηθεί στη μανία.

- Νευροενδοκρινολογική ρύθμιση. Ο άξονας υποθαλάμου-υπόφυσης-επινεφριδίων υπερδραστηριοποιείται στην κατάθλιψη οδηγώντας σε αυξημένη έκκριση κορτιζόλης. Επίσης, στην κατάθλιψη έχουμε ελαττωμένη απελευθέρωση της θυρεοειδοτρόπου ορμόνης, της αυξητικής ορμόνης, της θυλακιοτρόπου ορμόνης, της ωχρινοποιητικής ορμόνης, της τεστοστερόνης και ελάττωση της νυχτερινής απέκκρισης μελατονίνης. Οι ανοσολογικές λειτουργίες είναι ελαττωμένες τόσο στη μανία όσο και την κατάθλιψη.

➤Ύπνος. Στην κατάθλιψη, οι διαταραχές περιλαμβάνουν καθυστερημένη έναρξη του ύπνου. Είναι συνηθισμένες οι πολλαπλές αφυπνίσεις και ο ελαττωμένος συνολικός χρόνος ύπνου στη μανία. Η στέρηση ύπνου έχει διαπιστωθεί ότι ασκεί αντικαταθλιπτική δράση.

- Γενετική. Μελέτες έχουν επανειλημμένως αποδείξει ότι οι διαταραχές της διάθεσης έχουν οικογενειακή επιβάρυνση. Τόσο οι διπολικές όσο και οι καταθλιπτικές διαταραχές έχουν οικογενή κατανομή, αλλά οι ενδείξεις για κληρονομικότητα είναι ισχυρότερες για τη διπολική διαταραχή.

Ψυχολογικοί παράγοντες

- Ψυχαναλυτική θεωρία. Ο Freud είχε πρώτος τονίσει τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στο κοινό πένθος (που είναι φυσιολογική αντίδραση) και την κατάθλιψη που ακολουθεί την απώλεια ενός αγαπημένου προσώπου είτε κάποιας σημαντικής για το άτομο διάστασης (π.χ. απώλεια εργασίας, χωρισμός από αγαπημένο πρόσωπο). Επίσης, ο Freud σημείωσε πως τόσο η θλίψη όσο και η κατάθλιψη είναι αντιδράσεις στην απώλεια, αλλά ότι στα καταθλιπτικά συμπτώματα περιλαμβάνονται οι ενοχές και η χαμηλή αυτοεκτίμηση. Με βάση την εμπειρία από την ψυχανάλυση καταθλιπτικών ασθενών, πίστευε ότι η θλίψη μετατρέπεται σε κατάθλιψη, όταν το αίσθημα της στέρησης μεταβάλλεται σε αμφιθυμία για το πρόσωπο της απώλειας και δεν είναι ανεκτή η αρνητική πλευρά της αμφιθυμίας. Στην πλειοψηφία των μελετών που συγκρίνουν καταθλιπτικούς ασθενείς με υγιή άτομα, η απώλεια στην παιδική ηλικία (ιδίως η απώλεια ενός γονέα) έχει θετική συσχέτιση με την κατάθλιψη στην ενήλικη ζωή. Επιπλέον, η κατάθλιψη είναι πιο πιθανό να εκδηλωθεί μετά από απώλεια, χωρισμό ή απογοήτευση. Ψυχαναλυτικά, η μανία ή η υπερθυμία αντιμετωπίζονται ως άμυνες έναντι της υποκείμενης κατάθλιψης.

- Ψυχοδυναμική θεωρία. Κατά ορισμένους θεωρητικούς, τα άτομα που είναι επιρρεπή στην κατάθλιψη χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοεκτίμηση και έντονη αυτοκριτική. Κατά άλλους, η κατάθλιψη είναι θυμός ή επιθετικότητα που στρέφεται εναντίον του εαυτού. Άλλοι υποστηρίζουν ότι αστάθεια και ανασφάλεια στη βρεφονηπιακή ηλικία, που προέρχεται από τη διαταραγμένη σχέση μητέρας - παιδιού, δημιουργούν το υπόστρωμα για ευαισθησία και ευαλωτότητα σε αποχωρισμούς αργότερα, που οδηγούν σε κατάθλιψη.

- Γνωσιακή Θεωρία. Συνίσταται στη γνωσιακή τριάδα του Beck που στην κατάθλιψη αφορά α) αρνητική εικόνα του εαυτού (π.χ. «τα πράγματα πάνε άσχημα, γιατί είμαι ανίκανος»), β) αρνητική εικόνα του κόσμου (π.χ. «τίποτα γύρω μου δεν πάει καλά και πάντα έτσι ήταν»), γ) αρνητική εικόνα του μέλλοντος (π.χ. «τίποτα δεν πρόκειται να αλλάξει προς το καλύτερο»).

- Μαθημένη αίσθηση ανημπόριας. Είναι μια θεωρία, που αποδίδει την κατάθλιψη στην αίσθηση του ατόμου ότι δεν μπορεί να ελέγξει τα γεγονότα. Η εκμάθηση αδυναμίας μοιάζει με την παθητική συμπεριφορά απόσυρσης στην κατάθλιψη και η αντίσταση στην αναστροφή μίας αρνητικής εμπειρίας υπενθυμίζει τις αρνητικές απαιτήσεις αυτοϊκανοποίησης της κατάθλιψης.

Κοινωνικοί παράγοντες

Το κοινωνικό περιβάλλον και οι καταστάσεις ζωής που μπορεί να απορρέουν από αυτό, όπως ανεργία, φτώχεια, μετανάστευση, κακοποίηση σχετίζονται σαφώς με την ανάπτυξη διαταραχών της διάθεσης. Τα στρεσογόνα γεγονότα ζωής συχνά προηγούνται των πρώτων επεισοδίων διαταραχών της διάθεσης. Αυτού του είδους τα γεγονότα μπορεί να προκαλέσουν μόνιμες μεταβολές στους νευρώνες, που προδιαθέτουν ένα άτομο σε μεταγενέστερα επεισόδια διαταραχής της διάθεσης. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι ότι η απώλεια ενός γονέα πριν την ηλικία των 11 είναι ένα γεγονός στη ζωή του ατόμου που σχετίζεται ισχυρότερα με την εμφάνιση κατάθλιψης στη μετέπειτα ενήλικη ζωή.